

1 Az én példaképem

Fejlesztő hatás

Kreativitás, önálló szövegalkotás, vizuális kultúra, lényegkiemelés fejlesztése

Életkori ajánlás Időkeret

8. évfolyam 15 perc (miniprojekt
esetén hosszabb)

Eszközigény

Lábnymaink a nagyvilágban tabló és annak hátoldala, jegyzetfüzet, íróeszköz, műszaki lap/karton, képek, nyomtató, rajzeszközök, laptop/PC/okoseszköz, internet

A gyakorlat leírása

A tabló tematikája lehetőséget ad az ott megjelenített „hírességek csarnokának” bővítésére, hiszen mindenkinek van/lehet saját példaképe. Kérjük meg tanítványainkat, hogy válasszanak maguknak példaképet: lehet sportoló, tudós, gazdasági szakember, politikus, pedagógus, művész stb. A választottjukról készítsenek egy bemutató plakátot vagy akár verset, dalt, videót, előadást. A projektmunkák kidolgozottsága attól függ, mennyi időt adunk a feladatra. A kész munkákból kiállítás szervezhető, amelyet „Képtár” technikával be is mutathatunk.

Megjegyzések

A művek egy-egy tematikus hónap keretében az iskolai faliújságot is díszíthetik.

2 „Iskolámnak nevem adtam”

Fejlesztő hatás

Szövegértés, önálló szövegalkotás, együttműködés fejlesztése

Életkori ajánlás Időkeret

9. évfolyam több hét

Eszközigény

Lábnymaink a nagyvilágban tabló és annak hátoldali szövegei, jegyzetfüzet, íróeszköz, források, internet, laptop/PC/okoseszköz

A gyakorlat leírása

A legtöbb intézménynek akad híres – akár országos vagy világszinten alkotó – tanítványa. A feladat során a tanulók kutatások, interjúk keretében feltárják a híres egykori diákok iskolai történeteit, majd ezeket egy bemutató keretében prezentálják. A kutatómunka elsősorban a készségfejlesztésre fókuszál, valamint a források kezelését fejleszti.

Megjegyzések

Egy-egy érdekesebb kutatás akár az intézmény névváltoztatásához is vezethet.

Kakukktojás

Fejlesztő hatás

Lényeglátás, logikus gondolkodás, szövegértés fejlesztése

Életkori ajánlás Időkeret

8. évfolyam

10 perc

Eszközigény

Lábnymaink a nagyvilágban tabló, feladatlap/ jegyzetfüzet, íróeszköz

A gyakorlat leírása

A tabló témája lehetőséget biztosít a klasszikus kakukktojás típusú feladat létrehozására. A pedagógus a tablón szereplő hírességekből kiválaszt három összetartozót, és egy olyat, aki nem illik a sorba. A tanulók feladata, hogy megtalálják a kakukktojást a hírességek között. A feladat jól szinthezhető, hisz lehet egyértelmű triókat kiválasztani, de akár rejtett logika mentén látszólag négy össze nem függő hírességet is ki lehet választani. A fantáziánk szabadon szárnyalhat.

Megjegyzések

A feladat digitálisan is kialakítható a feladatszerkesztőben a „Kakukktojás” feladattípus kiválasztásával.

A „Kevin Bacon” játék

Fejlesztő hatás

Lényeglátás, lényegkiemelés, versenyszellem, együttműködés, logikus gondolkodás fejlesztése

Életkori ajánlás Időkeret

8. évfolyam

15 perc

Eszközigény

Lábnymaink a nagyvilágban tabló, internet, okoseszköz/laptop/PC

A gyakorlat leírása

A játéknak nevet adó színészből, Kevin Baconról tartja magát egy makacs anekdota: ő már minden híres emberrel dolgozott együtt Hollywoodban. Ha két filmes szakembert össze szeretnénk kötni egy láncolatban az alapján, hogy már dolgoztak együtt, az szinte biztos, hogy Bacon szerepel benne. A mi játékunk alapja is ez: a tanulók a tablóról választanak egy-egy hírességet, de nem árulják el, kire gondoltak. Ezután egyszerre kimondják a nevet, majd az a feladatuk, hogy családi kapcsolatok, barátságok, közös munkák, munkatársak láncán át összekössék a két személyt. Sok esetben egyszerű feladat, de akár hosszabb kutatást igénylő párosok is kijöhetnek. Már maga a kutatás is rendkívül izgalmas és fejlesztő hatású lehet!

Nézd meg a korszakról szóló videót!

KODÁLY ÉS A DINNYÉK

Nádasdy Kálmán operarendező még fiatalember volt, mikor elhatározta, hogy Kodálytól szeretne tanulni. Telefonon kereste, leveleket írt neki, de semmi választ nem kapott. Egyszer a Király utca sarkán, a Zeneakadémia közelében sikerült elcsípnie. Megállította, és megkérte, hogy hadd tanulhasson nála. Kodály bizalmatlanul me-regette a fiatalembert, aztán megkérdezte: „Ért maga a dinnyékhez?” Nádasdy torkán akadt a szó, de a zeneszer-ző folytatta: „A Lövölde térre megyek dinnyét venni, ha van kedve, tartson velem.” A piacon Kodály kiválasztott négy szép dinnyét, kettőt Nádasdy kezébe nyomott, ket-tőt a hóna alá csapott. Némán útnak indultak. Egészen Hűvösvölgyig gyalogoltak, ott aztán Kodály megállt a házuk előtt, és így szólt: „Úgy látom, van magában segítőkészség. Ha komolyan gondolta a tanulást, várjon meg csütörtök délután a Zeneakadémián.”

KODÁLY, A SZŰKSZAVÚ

A híres zeneszerzőt sokan szótlan, morcos embernek tartották, aki nem beszél. A következő történetben ez komoly félreértésre adott okot. „Ha már Kodály – különösen fiatal korában – igen szűkszavú volt, akkor beszélt helyette felesége. Egy nyári napon ifj. Bartók Béla rákoshegyi kertjében ebédeltek ötösben: Kodályék és a Bartók család. Szokás szerint Kodályné vitte a szót. Kodály egyszerre csak rámutatott, egyetlen szó nélkül, a felesége előtt lévő zöld salátára, melyet a feleség tüstént bekapott. Talán tíz perc elteltével megszólalt Kodály: »Csak azt mutattam, hogy egy hernyó mászik rajta.«”

ÉDES ISTENEM, NE HARAGUDJ!

Fa Nándor, a világhíres magyar vi-torlázó 1985-ben került meg először a Földet Szent Jupát nevű hajójával. Ő meséli a viharos Horn-foki élményét: „Talán a Horn-foknál volt a legnehe-zebb. Az időjárás irgalmatlan volt, a köd és az erős szél is alaposan meg-nehezítette a dolgomat. A szél olyan erős volt, hogy csak orrvitorlával haladhattam, de még ez is sok volt a hajónak. Aztán, amikor le akartam húzni, felbo-rultam. Négy órán keresztül feküdtem a vízen, mire sikerült talpra állítani a hajót. A legnehezebb napok azonban még előttem voltak. A szél megfordult, az ál-landó ellenszélben alig tudtam haladni. Káromoltam az eget, szörnyű dolgokat mondtam, aztán mégis visszanyertem a hitemet. Kiálltam a hajó szélére, és onnan kiáltottam: Édes jó Istenem, ne haragudj rám, hülye voltam, de most már túl vagyok rajta.”

NEKED, MR. PUSKÁS!

George Best, a legendás angol focis-ta mesélte egyszer Puskás Ferencről a következőt: „Bobby Charltonnal, Denis Law-val és Puskással edzős-ködtünk egy ausztrál futballakadé-mián. A fiúk nem tisztelték, kinevet-ték a kövérsége és a kora miatt. Egyszer úgy döntöttünk, hogy a srácok kihívhatják versenyre az egyik edzőt: ki tudja többször eltalálni a felső lécet tíz kísérletből. Természetesen az öreg dagadtat választották. Law megkérdezte a kölköket, hogy mit gondolnak, hányszor találja majd el a lécet az idős, kövér edző. A legtöbben ötnél kevesebbre tippeltek. Jobban tették volna, ha tízet mondanak. Az öreg, kövér edző nekikezdett, és egymás után kilencszer talált. A tizediknél felküldte a levegőbe labdát, mindkét vállán és a fején is megpattin-totta, majd sarokkal feltette, és a felső lécre bombázta. Mindenki elnémult, aztán az egyik kölyök megkér-dezte, ki volt ez. Neked, kölyök, a neve Mr. Puskás”

SZÉCHENYI ZSIGMOND ÉS A FANTOMBIVALY

Széchenyinek mint Afrika-vadász-nak számos kalandos történet lapult a zsebében: ezek közül az egyik a fantombivaly esete. „Újabb har-madfél óra hosszat mentem utána, amikor váratlanul, hat-hét lépésre megpillantottam a sűrűség közt feketedő alakját. Biztonság kedvéért még a távcsövön is megszemlélem, fejét is látni vélem... és nehogy megszökjék, nyakát célozva elhúzom a ravaszt. Ezúttal egy szót sem szól-hattam a puskámra. Kifogástalanul elsült. Csakhogy a fekete test mozdulatlan maradt, el sem esett, el sem szaladt. Nehezen is tehettem volna, mert nem bivaly volt, hanem egy elszenesedett fatörzs.“

EGY ÁLLATI PÉLDA

Kittenberger Kálmán, a jeles Afrika-kutató állat-befogásból is élt, ő állítja szembe az állati erkölcsöt az emberi viselkedéssel: „A fogott állatok nevelése és ápolása közben tapasztaltam, hogy az egymástól legtávolabb álló fajok is csodásan összeszoknak, elválhatatlan jó barátokká válnak, bizonyítva, hogy az állatok legtöbbje sem állhat meg társaság és részvevő jó barát nélkül. Részt vesz annak bánatában, és ujjongva örül, ha viszontlátja azt, akit szeret. Végül, az oktalan teremtményekben oly megható példáit láttam a hálá-nak, hűségnek és ragaszkodásnak, hogy mintaképül merném állítani a teremtés koronája, az ember elé.”

AZ ATOMKUTATÁS ÉS A MAGYAROK

Az amerikai atomkutatásban számos magyar tudós is dolgozott, erről az időszakról született a következő vicc: Nyolc atomtudós tart titkos megbeszélést az új amerikai atomfegyverről, természetesen angolul. Az egyikük elnézést kér, és kimegy a mellékhelyiségbe; a többi hét zavartalanul folytatja a megbeszélést – magyarul...

A MARSLAKÓK MAGYARUL BESZÉLNEK

Az 1930-as években tartotta magát az a makacs legenda az Egyesült Államokban, hogy a magyar tudósok biztosan nem földi lények. Nem csoda, hogy Los Alamosban elterjedt a híre, hogy ezeregyszáz esztendővel ezelőtt egy Marsról érkezett űrhajó kényszerleszállást hajtott végre Közép-Európában. Három kemény bizonyíték van a magyarok földöntúli eredetére:

- 1) Nagyon szeretnek vándorolni.
- 2) Rendkívül egyszerű és logikus nyelvet beszélnek, ami gyökeresen különbözik szomszédaitól.
- 3) És végül sokkal okosabbak a földlakóknál. Mindehhez hozzáfűztek egy magyarázatot: annival könnyebb megtanulni írni és olvasni magyarul, mint franciául vagy angolul, hogy a magyar gyerekeknek sokkal több idejük jut a matematika gyakorlására.

A SIKEREN NEVELKEDETT GYEREKEK

Lehet-e bárkiből zseni? Polgár László, a híres sakkozó testvérek, a Polgár lányok édesapja szerint igen. A lányokat az édesapa speciális program szerint nevelte: kisgyerekkoruk óta folyamatosan a siker elérésére ösztönözték őket. Ahogy az édesapa fogalmaz: „sikeren éltek”.

AZ ÖKÖR FÉL

Semmelweis Ignácnak sok keserűséget, bonyodalmat okoztak a felfedezésével szembehelyezkedő orvos-tanárok. – Vajon miért gyűlölnék? – kérdezte egyszer Hannoverben élő nőgyógyász barátját, Kugelmann. – Ó, ez igazán kézenfekvő! Püthagorasz egyik felfedezése öröme ökröket áldozott az isteneknek. Azóta minden ökör fél az új felfedezésektől.

LESZ DOBOGÓ?

Balczó Andrástól megkérdezték az 1960-as olimpia előtt: „Lesz dobogó? Mire meg is adta a szakszerű választ: „Lesz! Csak nem tudom, mi felgunk-e rá állni...”

SZENTGYÖRGYI AZ ISKOLÁBAN

Szentgyörgyi Albert nem volt éltanuló, az iskolában rendszeresen bukdácsolt. Magáról így beszélt később: “Nagyon buta gyerek lehettem. Velem szinte semmi sem történt. Az iskolában állandóan csak magoltam. A könyveket gyűlöltem. Mindent gyűlöltem. Senki sem tanított arra, hogyan éljek. Senki sem mutatta meg, milyen csodálatos dolog tanulni, megérteni a körülöttünk lévő világot, alkotni valamit.” A kudarcok elvették a kedvét a tanulástól. „Azt kérdeztem magamtól: Mi az ördögöt kezdjek az életben? Talán menjek külföldre tanulni? Mi a nyavalyának?” Házitanítót fogadtak mellé, hogy meg ne bukjon az iskolában.

A MÉRGES AUTOMATA

Egyszer még Kempelen Farkas híres sakkautomatája is „elvesztette a fejét”: 1809-ben maga I. Napóleon ült le játszani a géppel. A császár többször is rosszul lépett, amit az automata folyton kijavított. A harmadik-negyedik hibás lépés után egyszer csak a gép se szó, se beszéd lesöpörte az összes bábut, és beszüntette a császári partit. A beszámolók szerint Napóleon csendes mosollyal az arcán felállt, és elhagyta a dísztermet: úgy látszott, örült, hogy neki még egy gépet is sikerült kihoznia a sodrából.

A ZSOLNAY-KÓD

Pécsen áll a legendás gyáralapító Zsolnay Vilmos és felesége mauzóleuma. Zsolnay még a századfordulón dolgozta ki az eozinmáz receptjét, ami sokáig világhíres titoknak számított. Halála után a gyár alkalmazottai építették fel a síremléket, és ekkor kelt lábra a legenda: ha a téli napforduló idején belépsz az épületbe, és megfigyeled a jeleket, feltáruul a recept titka. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy ez a titok már lelepleződött: mára ismertté vált a máz készítésének receptje.

MEGKÉRDEM JOE-T

Galamb József nemcsak zseniális mérnök volt, de egyes beszámolók szerint a Ford Motor Company meghatározó alakja is. Állítólag Henry Ford, a gyáralapító, ha egy komoly megoldandó problémába ütközött, egyszerűen csak azt mondta: „I'll ask Joe” (Megkérdem Joe-t).

A DINAMITÖKLŰ

Papp László 1952-ben másodszor lett olimpiai bajnok. Az újságok meg voltak győződve, hogy csak két ember lehet a bajnok: az amerikai Webb vagy a kanadai Chase. Papp mindkettejüket kiütéssel győzte le.

A legenda szerint, miután Chase-t felsegítette, és a sarokba kísérte, az csak annyit tudott mondani: „Otthon mindenki azt mondta, Helsinkiben nagyváltósúlyban csak ketten számítunk, Webb és én. Erre jössz, s egy nap leforgása alatt, öt-öt perc alatt végzel velünk. Gratulálok, Te vagy a bajnok!”

MUNKÁCSY ÉS A BETYÁROK

A fiatal festő saját épségét is kockáztatta egy-egy téma tanulmányozása kedvéért. A történet szerint megbízta a kocsmáros, hogy jelezze neki, ha betyárok tévednek a kocsmába: ő meg lerajzolja őket. Egyik este sikerült is több vázlatot készítenie, ám a bandavezér, abbéli félelmében, hogy „fantomképek” készülnek, nagyon megverette a művészt, és a rajzait darabokra tépte. Később mégis két festményének ihletője lett a kalandos este: *A búsuló betyáré* és a *Siralombházé*.

A MI KOCKÁNK

Tudtad, hogy eredetileg csak 2x2x2 kockából állt volna, és egy szemléltetőeszköznek indult? Rubik Ernő a térbeli mozgások problematikáját szerette volna szemléltetni, de mikor sikerült megoldania a kocka működését, meglátta benne a játék és fejlesztőeszköz lehetőségét. Érdekes a színezése is: ha az egyik oldalhoz hozzáadod vagy abból kivonod a sárga színt, megkapod a szemben lévő oldal színét.

A „GYÚJTÓFÁCSKA” KIKÍSÉRLETEZÉSE

Irinyi János mesél a gyufa feltalálásáról: „Mikor a bécsi politechnikum kémia tanára Meisner élt, én az ő, ő az én kedvencem volt. Többek között az ólom hyperoxidjáról tartott felolvasást, és a barna port kénvirággal dörzsölgette üvegmozsárban, ígervén a figyelmes hallgatóságnak, hogy a kén meg fog gyuladni. Mikor ez nem történt, nekem hamar eszembe jutott, hogyha kén helyett foszfort vett volna, ez már rég égne. Ebből áll a találmány. Egyik társamnak mondtam: Hozzon nekem ólompapírt (mínium), választóvizet. A foszfort forró vízben granuláltam, kihülés után a megmért barna porral, és hogy a fára ragadjon, arab mézgával összekevertem, a tíz szál olyan zúndhölzíről, aminőt akkor üvegbe szoktak mártani, lefaragván az üvegben meggyulladó keveréket, ennek helyére a magam keverékét kentem, s a fácskákat az ablak párkányára tettem száradni.”

KUTYÁT OLIMPIÁRA

Hosszú Katinka számos fiatalkori történetét osztotta már meg rajongóival: a következő főszereplője az olimpiáért járó kutya. „Amikor tizenöt éves voltam, nagyon-nagyon szerettem volna egy kiskutyát.

Anyuék azt mondták, ha kijutok az olimpiára, kapok egyet. Kvalifikáltam, de nem hittem, hogy emlékeznek az ígéretükre. Aztán amikor hazaértem Athénból, a kiskutya – egy bearded collie – ott várt a házban. Azt az örömet sosem felejttem el.”

A VÍZBEN, FELSÉG!

Hajós Alfréd az 1896-os athéni olimpián viccelte meg a görög trónörökösöt. Az átfagyott, reszkető úszót Konstantin trónörökös az érem átadásakor kérdezte: „Hol tanult meg ilyen jól úszni?” Mire a fáradt olimpiakon egyszerű választ adott: „A vízben, felség!”

DE KI ELLEN?

Az úszók mellett a másik vizes sportban, a vízilabdában is rendkívül sikeres hazánk, az alábbi vicces sztori hozzájuk kapcsolódik. Történt, hogy 1912-ben a stockholmi olimpián a Monarchia sportolói nemzeti színekben (nem a monarchia közös csapataként) versenyeztek: ezért fordulhatott elő, hogy osztrák-magyar vízilabda mérkőzést rendeztek. Mikor az akkor 82 éves Ferenc József hallott a mérkőzésről, megkérdezte: „Jó, jó, de ki ellen játszunk?”

A FERDE HAJÍTÁS

Történt egyszer egy szigorlat közben, hogy a félig nyitott ajtó előtt a folyosón egy diák a padlóra köpött. Látta ezt Eötvös Loránd és azon melegében meg is kérdezte a felelőt:

– Na, mi volt ez jelölt úr?

– Ez bizony, kegyelmes uram, nagy disznóság!

– Félig jó csak a felelete, mert önök most nem illetanból, hanem fizikából kollokválnak – ha tudnának! Tudja, mi volt? Ferde hajítás! – javította ki a meghökentet tanuló Eötvös professzor.

A GOLYÓSTOLL

Bíró László egyszer arról mesélt, hogy jutott eszébe a golyóstoll ötlete. Egyszer a teraszon üldögélve golyózó gyerekeket látott játszani. (A golyózás egy olyan játék, ahol a versenyzők egy golyóval egy másik golyóhoz a lehető legközelebb próbálnak gurítani.) Az egyik golyó átgurult egy pocsolján, és szabályos vízcsíkot húzott maga után. Valójában ugyanez a jelenség zajlik le a toll fejében: a golyó gördül a papíron és csíkot fest a felületre.

SZA-BÁCSI

Az öttusa válogatott lovasedzője Szabácsy Imre nevéhez kapcsolódik a vicces történet: a tanítványai – nevéből képezve – Sza-bácsinak hívták. Az egyik tanítvány szülője egy alkalommal meglátogatta a neves edzőt, de szintén felnőttként nem szerette volna „bácsizni”, ezért nemes egyszerűséggel csak „Sza úrnak” szólította.

EGY FILM, EGY TÖRTÉNET

Szabó Istvánt egyszer arról kérdezték, milyen filmrendezőnek tartja magát. Ő alapvetően két csoportba sorolta a filmeseket: az első csoport tagjai azért mesélnek el egy történetet, mert filmet akarnak csinálni, a másik csoport tagjai azért készítenek filmet, mert egy történetet szeretnének elmesélni. Ahogy ő fogalmazott: „Én az utóbbi csoportba sorolom magam”.

MOLNÁR MÁRIA ÉS A CSÓNAKOK

Az apró termetű misszionáriusban hatalmas lelkierő élt. Gyakran idézik tőle: „Hiába emlegetjük addig a Szentírást és a Krisztust, amíg nem tudjuk világosan megmutatni, hogy azt valaki komolyan veszi.” Életrajzában írta: sokszor ő kísérte haza a félős kísérőjét, hogy aztán egyedül sétáljon haza a sötét éjszakában, vagy hogy mennyiszert adott a saját, kevés ételéből a rászoruló bennszülötteknek. Ha csónakra volt szüksége, mert beteghez kellett mennie, mindig kapott, de ahogy ő mesélte: „... de csakis Mánuszról Pitilura, Pitiluról Mánuszra nem akarnak vinni, hogy itt maradjak állandóan az ő körükben.”

TELJESEN LEÍRT FOTÓK

A holografikus adatrögzítés felfedezéséért Gábor Dénes 1971-ben kapott Nobel-díjat. De mi is a hologram? A görög szó olyan (fény)képre utal, amely minden információt megjelenít a leképezett tárgyról. Tulajdonképpen egy minden részletében a valóságnak megfelelő, 3D-s fotóról van szó, amely szinte minden felületre kivetíthető.

A KRITIKUS LISZT

Egyszer egy fiatal zeneszerző megmutatta egy művét Liszt Ferencnek, hogy a mester mondja meg róla a véleményét. Liszt Ferenc tanulmányozta a művet, és amikor néhány hét múlva újra elment hozzá a zeneszerző, így szólt: „Kedves fiatal barátom, a művében gyönyörű és új részletek találhatók.” A fiatalember meg akarta köszönni a mesternek a bírálatot, de az a szavába vágott: „Csak az a baj, hogy amelyik részlet gyönyörű, az nem új, és amelyik új, az nem gyönyörű.”

NEM ELÉG MAGYARNAK LENNI

Zukor Adolf, a Paramount Pictures filmvállalat és így Hollywood egyik alapítójának irodájában a sok díj és kép között volt egy csupa nagybetűvel írt tábla is, rajta a következő felirattal: „Nem elég magyarnak lenni, tehetségesnek is kell lenned”. A híres producer gyakran kiegészítette ezt a jótanácsot: De azért segíthet!

